

Malipayon nga Katapusan

SYNOPSIS:

Magadanas sang pagtilaw ang isa ka manunulat sa paghatag sang malipayon nga katapusan sa iya mga karakter sa isa ka sugilanon.

Malipayon nga Katapusan

1. Ramon

Ara sa isa ka kilid sang ila salas si Ramon. Sa pagkadula sang iya pamilya, didto lang niya tuod nga nakilal-an ang kahipos. Makabulungol ang kalinong nga nagayaguta sa iya. Sadto anay, ginhawa lang niya pahipos ang duha niya ka mga bata kon nagasulat sya sang mga report para sa ila kompanya.

Vice President for Finance si Ramon sang isa ka hardware company. May mga tion nga ginadala niya pauli ang iya mga ulubrahon apang nabudlayan man sya mag-ubra kon sabadon sya sang mga bata niya nga sanday Elio kag Macky.

May mga tion sang una, sa tunga sang iya paglagas sa deadline sang iya mga report, nga madalagan sa iya ang agot nga si Elio kag maamag nga magpahakwat. Si Macky naman ya nga pito ka tuig, matikal man sang bag-o niya tapos ubra nga building gamit ang Lego bricks.

Sawayon ang mga ini sang ila iloy nga si Nita, bag-o nila nga tatlo halukan si Ramon kag bayaan sa pag-ubra. May mga tion sadto nga nagaugtas si Ramon sa kagahod kag kagalong sang ila panimalay. Apang daw isa na lang ato ka mapait nga handumanan. Wala na sing Elio nga maamag sa iya. Wala na sing Macky nga matikal sang naubra niya nga Lego bricks. Wala na man sang Nita nga masaway sa iya sa pagpulaw kon gab-i.

2. Dane

Mabugnaw ang dapyang sang aircon sa sulod sang balaligyaan donut sa kalye sang Iznart. Ginlantaw ni Dane ang iya relo kag nakit-an nga timprano sya by 15 minutes para sa alas syete nila nga kitaay ni Magda. Nag-order sya sang brewed coffee kag sang paborito niya nga chocolate marble donut.

Dugay-dugay, nagsulod na ang iya ginahulat.

May lapit na duha ka tuig sang ulihi sila nagkitaay ni Magda apang sa suksok sini nga t-shirt, jeans, kag round-frame eyeglasses, daw ang Magda nga classmate niya sang hayskul ang nagalakat padulong sa iya. Malayo sa fashionista nga Magda nga makit-an niya sa mga picture nga gina-post sini sa Facebook.

“Dane!”

May kapagsik sa tingog sang bag-o abot. Nagtindog si Dane agod magbeso.

“Timprano ka gihapon nagaabot, no?” may sunlog sa tingog ni Magda.

“Old habits die hard, I guess,” nagayuhom man nga sabat ni Dane. “What will you have?”

“Ari man ya ho,” siling ni Magda samtang nagapungko sa siya sa atubang ni Dane. “I know it’s been years since we last saw each other but I’m positive you still know what I want.”

“Choco web kag hot chocolate?”

“Choco web kag hot chocolate,” nagasiga ang kakunyag sa mga mata ni Magda. “Of course!”

Nagtingog si Dane agod liwat nga mag-order. Pagbalik niya bitbit ang pastry kag drink para kay Magda, naabtan niya nga ginalugay sini ang iya ginbilin nga kape.

“Sorry, old habits die hard,” siling ni Magda. “I believe you still take your coffee with a packet of sugar and half a packet of cream?”

“Actually, I take my coffee black now,” sabat ni Dane samtang ginatungtong ang tray sa lamesa.

“Black? Sang san-o pa?”

“Nagtaas abi akon blood sugar.”

“Oh.”

Nakit-an ni Dane ang concern sa guya ni Magda.

“Hey, it’s okay. Talagsa man lang ni, a.”

May nagpatunga nga kahipos sa duha. Nagsulod ang delivery man nga may ginatulod nga nagatalangkas nga pallet sang donut. Tungod manipis ang blouse nga suksok ni Dane, madasig niya nga nabatyagan ang amat-amat nga pagtugnaw sang palibot. Kaupod sang matam-is nga humot sang mga donut nga nanalupsop sa hunahuna ni Dane ang handurawan sang pila na ka tuig ang nagligad.

3. Magda

Palangga,

Dugay ko na namadmadan nga mapuot ako sa lugar nga indi masilakan sang adlaw sing malawig. Natudok ini liwat sa akon hunahuna sang sining akon pagtinir sa Hanoi sa tion sang tigtuluglaw.

Madugay nga gintabunan sang madagmol nga panganod ang kalangitan gani naghatag sang kabug-at sa akon balatyagon ang kagal-om sang kalibutan, kaangay sadtong mga tion nga nagasunggod ikaw sa akon.

Apang tuluka, nagsilak na gid man diri ang adlaw sang wala lang gid madugay. Gani ari ako diri subong sa linaw sang Hoan Kiem, isa sa mga naluyagan nga kadtuan sang mga turista. Sarang nga magliwa-liwa sa palibot sini. Daw kaangay man sa higad-suba kon diin kita nagalakat-dalagan. Madamo sang nagakuha sang mga pictures. May ara sang nagapungko sa higad sang linaw kaupod ang ila mga abyan, pamilya, kag kahigugma. May mga ginabaligya man nga nanari-sari nga pagkaon diri. Apang wala sing makatupong sa kanamit sang choco web kag hot chocolate sa imo luyo.

You know how much I love bodies of water, Dane. But I really don't like lakes. Wala abi nagailig ang tubi diri, kag kakululbaan sang wala kasiguraduhan nila nga pagkadalom.

Daw kaangay sining akon pagkahidlaw sa imo, Dane. Alungaog. Wala nagahulag. Indi ko luyag magsalom sa sining mga hunahuna sang pagkamingaw kay wala kapat-uran ang iya kadalumon; basi malumos ako.

Maayo lang gid kay sa indi madugay, mapuli na ako dira sa Iloilo. Dira sa imo luyo kon diin dalayon ang pagsilak sang adlaw, kag wala nagapanalupsop sa tul-an ang katugnaw. Padayunon naton ang aton panglakaton sa higad sang suba, samtang ginauyatan mo ang akon kamot. Ibalik sang kasanag sang imo mga yuhom kag sang init sang imo mga hakos ang kapagsik sa akon lawas.

Kag paagi sa imo mga halok, makaginhawa na liwat ako sing mahilway.

Sa gihapon,

Magda

4. Ramon

Naaksidente sang nagligad lang nga bulan ang iya asawa upod ang duha nila ka mga bata. Nagbakasyon sila sa mga ginikanan ni Nita sa Guimaras. Tungod sa kasakuon sa ubra, wala nakaupod sa ila si Ramon. Indi manami ang tyempo sang nagatabok sila pabalik sa Iloilo sakay ang pump boat. Sa malain nga kapalaran, nagbaliskad ang pump boat kag natakluban ang madamo nga mga pasahero sini. Wala na sang kabuhi sanday Nita kag ang duha ka kabataan sang malab-ot sila sang rescuer.

Sa pagbalik sa iya hunahuna sang mga kilitabo, nagnguyngoy si Ramon.

“Diyos ko, kon matuod ka nga maluluy-on, ngaa ginpasugtan mo nga madula ang bilog nakon nga pamilya? Ngaa?”

Relihiyoso nga tawo si Ramon. Ulupdanay sila nga nagasimba sang iya pamilya sa kada adlaw sang Domingo sa simbahan sang Molo. Pagkatapos sini, dungan man sila nga nagalagaw sa plaza ukon sa mga dalagko nga mall sa syudad sang Iloilo. Nagahatag sya sa koleksyon, nagalimos, nagakumpisar, kag nagapanghadi bag-o magtulog. Apang sa isa ka pisok, nadula ang tanan nga ginakabig niya nga importante sa iya kabuhi.

Padayon ang pagnguyngoy ni Ramon. Gin-alsa niya ang botelya sang serbesa kag ginlag-ok ang unod sini.

INDI KO.

Naurungan ang tagsulat sa duha ka tinaga nga gulpi nagtuhaw sa iya monitor. Ginpanas niya ini kag gilayon nga ginpindot ang SAVE. Ginbuksan niya ang isa ka tab kag nagpadayon.

5. Dane

High school sila sadto ni Magda sa parehas nga buluthuan. Masami nila nga tambayan ang donut shop nga ini kon maglagaw sila sa Calle Real kon Sabado. Nagatilaw sila suksok sang mga sapatos sa Sam's kag nagatulutan-aw sa mga bayo sa Diamond. Paborito gid nila nga kadtuan ang Shanghai Bazaar kon diin sila nagabakal sang linain-lain nga beads kag yarn nga ila ginagamit sa pag-ubra sang friendship bracelet. Kon magutom gani sila, nagapamahaw sila sa Kong Kee ukon sa Glor's. Bag-o magpuli, nagahapit gid sila anay sa donut shop nga ini agod magkaon sang mga paborito nila.

Isa ka hapon, nagapamahaw sila sang gulpi lang nangin seryoso ang nawong ni Magda.

“Dane, indi na si John akon crush.”

“Baw, three weeks na lang subong expiration sang crush mo?” nagakadlaw nga sunlog ni Dane sa abyan. Sa apat ka tuig nga nangin mag-best friend sila, naanad na si Dane sa pabag-o bag-o nga dalagan sang utok ni Magda.

“Nan, sunluga gid ko da kay indi ko gid pagsugid s'imo kon sin-o crush ko,” siling ni Magda nga daw nagasunggod.

“Haha! Indi lang anay pagsugid, pakton ko lang?”

Ginpadiwalan ni Magda si Dane.

“Indi na pagpakta, a. Here,” gin-gisi ni Magda ang table napkin kag ginhatag ang katunga sini kay Dane. Dayon ginkuha niya ang iya bolpen sa iya sling bag.

“Anhon ko 'ni?' pamangkot ni Dane samtang may ginasulat si Magda sa katunga sang iya tissue.

“Isulat mo da ngalan sang crush mo. Ginsulat ko man di ngalan sang crush ko. Then, swap ta, para makit-an mo kon sin-o bag-o ko nga crush kag para mabal-an mo man kon sin-o bag-o ko nga crush,” nagapisik-pisik nga hambal ni Magda.

“Nge! Ngaa isugid ko man ya akon crush haw?”

“Grabe ka man. Di b’la best friends ta?”

“Huo, pero secret lang ya akon crush.”

“Sige na b’la, Dane. Untati anay b’la pagka-KJ. Isulat na da.”

Nagkadlaw si Dane kag ginkuha ang bolpen. Dugay na niya ginatago kay Magda kon sino ang iya crush kay indi niya bal-an kon paano mag-react ang abyan.

6. Ramon

Sa idalom sang ila coffee table, ginpudyot ni Ramon ang ila family album. Ginlantaw niya diri ang mga matahom nga nawong sang iya asawa kag mga bata. Daw ginpuga ang iya balatyagon gani ginpadayon niya ang paglag-ok__

INDI KO GANI. INDI KO NA LUYAG MAGLAG-OK SANG SERBESA. NGAA PILITON MO KO NGA MANGIN MASINULUB-ON YA HAW? INDI NA KO MAGPATI SA MGA GINAPANGSULAT MO!

Dugang ang pagkatingala sang tagsulat. Isahanon lang sya sa iya hulot samtang ginamakinilya sa kompyuter ang sugilanon nga inogpasa niya sa magasin kon diin sya nagaamot sang iya mga sinulatan. Nadumduman niya ang masami nga pagsaway sa iya sang iya manghod nga si Malou nga nagakabalaka sa paghatag niya sang tuman ka lawig nga tion sa iya pagsulat, rason kon ngaa indi niya maatipan ang iban niya nga ulubrahon.

ANO MAN? NATINGALA KA KON NGAA GINASU-AY KA SANG IMO TINUGA? KUNSABAGAY, NAANAD KA NGA PIRMI KA NILA GINAPATI. BISAN ANO PA NILA KA LIKO SANG ILA MGA DESISYON, GINAPALAB-OT MO SILA GIHAPON SA GUSTO MO NGA KAHIMTANGAN NILA, INDI BALA? PWES, INDI NA KO YA. GINPATAY MO NA GANI AKON PAMILYA, Papatihon mo pa ko sa imo luyag matabo?

Nagpalanindog ang bulbol sang tagsulat samtang nagatuhaw ang mga pulong sa iya kompyuter. Ayhan ginasaskuhan naman sya ni Lena? Second year college pa lang ang iya bugtong nga bata apang may pila na ka tion nga ginsaskuhan sya sini paagi sa pagpa-gwa sang mga makakilibot nga laragway ukon video sa kompyuter nila. Tawagon niya na tani si Lena apang may mga nagtuhaw na naman nga mga tinaga sa monitor sang kompyuter.

WALA SING NAGASASKO SA IMO A. NGAA INDI MO MABATON NGA INDI LANG KO AKON MAGPASUGOT SA MGA GINAPAUBRA MO SA AKON? GINPATAY MO ANG AKON PAMILYA. ANO KA NGA KLASE MANUGTUGA? NGAA AMO SINI ANG GIN-UBRA MO SA AMON?

7. Norma

Bag-o lang gid tapos ang shift ni Norma sa library kon diin sya nagaubra bilang student assistant. Ginhingagaw niya dul-ong sa faculty room ang ginahulam nga libro ni Prof. Pico. Paglabay niya sa music room, may nabatian sya nga lanton. Masubo. Daw ginatawag ang iya ngalan. Nakit-an niya nga may siwang ang ganhaan gani naglingling sya diri. Natamdan niya ang likod sang isa ka babaye. Malaba ang kulong nga buhok sini. Medyo madulom sa sulod sang music room kag wala nadiparahan ni Norma nga nagalapad na ang pag-abre sang siwang kag nakatikang na sya pasulod. Sa sobra niya ka lingaw sa pagpamati, wala niya nakit-an ang monobloc nga pulungkuan sa iya atubang kag nasandadan niya ini.

Naglagatik ang natumba nga siya kag nag-untat ang babaye sa pagtukar. Nabatyagan ni Norma ang pag-init sang iya guya.

“I’m sorry. I’m sorry. I’m sorry.”

“No, it’s okay.”

“I’m sorry. Nabatian ko bi ang pagtukar mo. Wala gid ko kadipara. May monobloc gali.

I’m sorry. Malakat na ‘ko.”

“Wait, dali lang gid.”

“I’m sorry.”

“Pang-anom na ina.”

“Ha?”

“Ang I’m sorry mo. Pang-anom na ina nga I’m sorry. I think you’ve just broken the world record.”

Wala nakasabat si Norma. Asta nga mag-utoy-utoy kadlaw ang babaye sa tubang niya kag nagkadlaw na lang man sya.

“I’m Dane,” siling sang babaye nga wala untat ang pagbangiris.

“I’m..”

“Wait, don’t tell me. You’re sorry?”

Kag nagkadlaw liwat ang duha ka dalaga.

“Haha! Yes, I’m sorry. But my name’s Norma. Sorry gid liwat sa pag-istorbo ko sa pag-piano mo.”

“No worries. Nami man magtukar nga may nagapamati a.”

“Kadulom diri. Kag kasubo sang music nga nabatian ko.”

“Yes, oh well. Nagapaka-emo ako. I heard amo ina ang uso subong.”

“Ah gali? So gina-dedicate mo ina sa someone special mo?”

“Ha? Member ka sang school paper? Haha! Coz if not, you’re surely perfect for the job.”

“Ay, sorry naman. I didn’t mean to pry. And no, indi ako member sang school paper, so off the record ni tanan. Haha!”

“Is that so? Okay, since you asked, yeah. You can say that that song was dedicated to someone special.”

“Boyfriend?”

“Haha! No. High school sweetheart. Pero wala na kami. We sort of wanted different things.”

“I’m sorry to hear that.”

“Okay, gina-try mo gihapon break ang I’m sorry world record? Ara na gani s’imo ang korona!”

“Haha! Okay, okay! I’ll stop saying I’m sorry on one condition.”

“And what is that?”

“Tukar ka liwat. Pero this time, something happy naman. Indi ka angayan mag-emo.”

Nagayuhom si Dane bag-o niya liwat gintungtong ang iya mga tudlo sa teklado sang piano. Nagayuhom man si Norma. Wala niya madiparahan nga nagayuhom sya sa bilog nga kadugayon sang pagtukar ni Dane, kag nagpalakpak sang matapos ini.

8. Magda

“Dane? Dane?”

Namuragmuragan si Dane pagkabati niya nga ginatawag ni Magda ang iya ngalan.

“Huh?”

“You spaced out there, for a minute,” siling ni Magda.

“I’m sorry, may nadumduman lang ko.”

“So, amo to. Sa April na kasal namon ni Gil. That’s only three months away. I would really love for you to be my maid of honor.”

Daw may kon ano nga pwera nga nagsulokusulok kay Dane. Daw idigwa niya ang ginainom nga kape.

“Maid of honor? Are you out of your mind?”

Nagyuhom si Magda.

“Dane, you sound exactly like you did fifteen years ago...”

“Magda...”

“... You know, sang ginsugiran ta ka nga crush ta ka...”

“Magda...”

“... kag sang naghambal ko nga gusto ko mag-ubra sa Vietnam...”

“Stop!”

Parehas nga nakibot ang duha ka mag-abyan sa katunog sang tingog ni Dane. Pati ang duha ka tigulang sa pihak nga lamesa nakibot man kag nagbalikid sa ila. Daw nagaragasa nga baha ang pag-abot sang mga handurawan nga nagabalik sa pensar ni Dane.

Liwat niya nga nadumduman ang kakibot nga iya ginbatyag sang ginsugid ni Magda nga crush sya sini. Indi sadto mahangpan ni Dane kon paano matabo nga may crush ang isa ka babaye sa isa man ka babaye. Co-ed ang ila buluthuan kag bisan pa madamo sila sang agi nga schoolmate kag may ara man sang mga babaye nga lalakin-on kon maghulag, wala pa sya sang may nabatian nga may relasyon nga parehas nga lalaki ukon parehas nga babaye.

Apang sa padayon nila nga pag-updanay, nabatyagan na lang man ni Dane nga nagalain na ang iya balatyagon para kay Magda. Official sila nga nangin mag-on sa ila graduation sa high school. Isa lang ka kondisyon ang ginpangayo ni Dane, indi nila pwede pabal-on ang bisan sin-o nahanungod sa relasyon nila nga duha.

WHAT DO YOU THINK YOU'RE DOING?

9. Ang Tagsulat

Panason pa kuntani sang tagsulat ang mga nagatuhaw nga mga pulong apang padayon lang ang mga ini sa pag-gwa.

MAAYO YA ANG IBAN MO NGA TINUGA. GINBUGAYAN MO SILA SANG SWERTE AGOD MAGDAOG SILA SA LOTTO. GINPAANGKON MO SILA SANG KAISOG AGOD MAG-PROPOSE SA ILA MGA NALUYAGAN. GINHATAGAN MO SILA SANG KAALAM AGOD MAGTAPOS SA ILA PAG-ESKWELA. NGAA GIN-AMO MO KO SINI AKON? NGAA AKO ANG GINPILI MO NGA MAGDANAS SANG MGA PASAKIT NGA INI?

Nagapin-ot na ang dughan sang tagsulat sa iya mga ginabasa. Liwat-liwat niya nga ginapindot ang power button apang padayon nga nagaandar ang monitor. Ginbalikan niya ang iban pa nga tabs kag gin-close ang mga ini, wala labot sa isa.

10. Dane

Sang maka-recover na sya, naghana na nga maglakat si Dane.

“Wala ko kabalo kon ngaa nagpasugot pa ‘ko nga makigkita s’imo, Magda,” siling niya.

“Okay na ‘ko. Nabaton ko na nga wala kita nga duha padulungan. Klaro ina s’akon sang ginbulagan mo ‘ko.’”

Apang bag-o pa makatindog si Dane, nabatyagan niya ang paghawid ni Magda sa iya kamot.

“Dane, please don’t go...”

WHAT RIGHT DO YOU HAVE TO WRITE ABOUT US?

Bisa nano ka-delete sang tagsulat sa mga linya nga naga-gwa sa monitor, padayon lang ang pagdugang sang mga ini. Lain-lain nga font. Lain-lain nga style.

NGAA GINPATAY MO ANG AKON PAMILYA? INDI BALA IKAW MAN ANG NAGSILING NGA MAAYO AKO NGA KLASE SANG TAWO? RELIHIYOSO MAN BALA AKO? KON SA IMO PA, PIRMI AKO NAGASIMBA, MAAYO MAN KO SA AKON ISIG KA TAWO. APANG AKO GID, AKO GID ANG GINPILI MO NGA MAGPASAKIT SANG AMO SINI!

11. Magda

“Magda, please don’t go.”

Lima na sila ka tuig nga graduate kag dungan sila nagpa-Manila agod didto mag-ubra. Si Dane bilang supervisor sa department store kag si Magda bilang executive researcher sa isa ka consultancy agency.

“Dane, kahinay sang asenso ko diri sa Pilipinas. Rare ang opportunity nga ginhatag sa akon sang kompanya. Besides, kalapit sang Vietnam.”

“Magda, okay man kita diri. Nagakaon man kita sang tarong. Wala man kita nagapang-imol.”

“Indi ako kuntento sa amo lang sini, Dane. Why is this difficult for you to understand? May mga manghod ako nga nagaeskwela. Tigulang na si Nanay. Kinahanglan ko ipaubra ang amon balay.”

“Kag ako ya? Diin ako sa mga plano mo?”

“Dane, two years lang ang kinahanglan ko. By then, nakasupot na ko. Pwede na ko kabalik diri kag ka-demand sang mas taas nga posisyon.”

“Magda, we haven’t spent more than two days apart. Kag subong two years?”

“Pwede mo ko mabisita didto. Pwede ko diri kapuli-puli.”

NGAA GINPATAY MO ANG AKON PAMILYA? INDI BALA IKAW MAN ANG NAGSILING NGA MAAYO AKO NGA KLASE SANG TAWO? RELIHIYOSO MAN BALA AKO? KON SA IMO PA, PIRMI AKO NAGASIMBA, MAAYO MAN KO SA AKON ISIG KA TAWO. APANG AKO GID, AKO GID ANG GINPILI MO NGA MAGPASAKIT SANG AMO SINI!

INDI KA MAN LESBYANA. WHAT DO YOU KNOW ABOUT OUR LIFE?

12. Ang Tagsulat

I-close na kuntani sang tagsulat ang ulihi nga tab sang may mga nag-gwa naman nga mga tinaga sa monitor.

NGAA? MAS MAHAL BALA ANG IBAYAD SA IMO SANG IMO EDITOR KON DRAMA ANG IHATAG MO SA IYA? MAS LUYAG NIYA BALA NGA MAY MGA PASAKIT NGA GINAAGYAN ANG MGA KARAKTER SANG IMO SUGILANON?

“Apang wala sing sugilanon kon wala sing pangabudlay.”

Sa wakas, natutulan sang tagsulat ang iya tingog.

“Kag indi ko masayran ang imo pagreklamo. Puro malipayon ang katapusan sang akon mga sugilanon, wala ka sing rason nga magkabalaka.”

HUO, PURO SILA NAGATAPOS NGA MANAMI. APANG BAG-O MO SILA GINAHATAGAN SANG MALIPAYON NGA KATAPUSAN, GINAPASAKITAN MO SILA ANAY.

Liwat nga gin-istorya sang tagsulat ang iya monitor.

“Amo ina ang luyag sang mga nagabasa. Luyag nila nga may pangabudlay ang karakter agod mas ganahan sila magbasa. Mas ma-appreciate nila ang malipayon nga katapusan tungod sini.”

A, GALI! AMO LANG INA ANG RASON NGA GINTUGA MO KAMI? AGOD MAKASULAT KA, MAKABATON SANG BAYAD, KAG MAKAPALIPAY SANG IMO TAGBALASA?

“Amo ina ang tuyo sang mga sugilanon.”

WHAT ABOUT US? MASULAT KA TUHOY SA AMON KAY NGAA?

“Para kay Lena ang inyo sugilanon, Dane.”

PWES, PAGUSTO KA SA MGA LUYAG MO MATABO. HALA, UBRA KA SANG MGA SUGILANON MO APANG INDI AKO PAG-UMIDA. UBRA KA SANG LA-IN NGA TAWO-TAWO. MAGBUHAT KA SANG IBAN NGA KARAKTER. NAMATYAN AKO SANG PAMILYA KAG INDI KO NA MASARANGAN ANG MASUNOD MO NGA MGA PASAKIT SA AKON.

“Indi pwede,” bais sang tagsulat. “Kinahanglan ko tapuson ang imo sugilanon.

Ginahulat na ini sang akon editor. Nahambalan ko na sya sang dalagan sang imo sugilanon.”

HUO, KAG NABATIAN KO ANG INYO PAG-ISTORYAHANAY. PAGKATAPOS MO PATYON ANG AKON PAMILYA, HIMUON MO AKO NGA PALAHUBOG. MADULAAN KO SANG UBRA. MAPABUKOT KO SA AKON BALAY. BATI KO PA GID, DUTAYAN PA KO MAPATAY. NGAA DUTAYAN PA HAW? NGAA INDI MO NA LANG PAGDAYUNON? INDI BALA GINPATAY MO MAN SI NORMA? PAREHOSA NA LANG ANG AMON KAPALARAN. MAS MAAYO PA INA SANG SA MAGPINASAKIT KO!

“Kinahanglan mapatay ni Norma kay man she represented infidelity. Crucial ang iya kamatayon agod makita sang mga nagabasa nga wala kadalag-an sa pagluib. Manami ang imo katapusan, Ramon. Magsalig ka sa akon.”

REALLY? YOU CHOSE A QUEER WOMAN TO REPRESENT INFIDELITY?

“Dane, please.”

Nagakurog na ang tingog sang tagsulat. Indi niya masarangan nga madula ang mga sugilanon nga ini.

WALA KO LABOT SA KATAPUSAN NGA GINAPLANO MO! ANG BAL-AN KO LANG, NAGAKASAKITAN AKO SUBONG TUNGOD SANG MGA NATABO. WALA SING KATUPONG NGA SAKIT. NAMATYAN AKO, NAINTINDIHAN MO BALA? NAMATYAN AKO!

“Naintindihan ko, Ramon.”

Daw haluson hutik na lang ang tingog sang tagsulat. Hugot ang iya pagkuom.

HINUGAY KA! TAGSULAT KA LANG SANG MGA SUGILANON. IKAW ANG NAGABUHAT SANG KATAPUSAN SANG IMO MGA KARAKTER. KON LUYAG MO, PWEDE NGA TAWHAY LANG ANG AMON PANGABUHI. MASARANGAN MO NGA PANASON ANG AMON PANGABUDLAY. APANG WALA KA SING LABOT SA AKON KAHIMTANGAN. WALA KA LABOT SA SAKIT NGA AKON NABATYAGAN TUNGOD SA AKON MGA GINAAGYAN. AMO SINA NGA NAGAPINAGUSTO KA LANG PASAKIT SA AKON BALATYAGON.

“Patiha ako, Ramon, naintindihan ko,” siling sang tagsulat samtang nagailig ang iya mga luha. “Nadulaan man ako sang pamilya.”

WHY SHOULD THAT CONCERN US? KAY LENA ANG AMON SUGILANON.

“Nahidlaw ako kay Lena, Dane,” padayon sang tagsulat. “Nahidlaw ako sa bata ko. Namatyan ako sang bata kag asawa.”

Gin-alsa niya ang botelya sang serbesa kag ginlag-ok ang unod sini.

Nag-untat ang pagtuhaw sang mga tinaga sa iya kompyuter. Naurungan ang tagsulat.

Nag-untat sya sa pagmakinilya.

“Namatyan ako sang pamilya.”

Walo na ka bulan ang nagligad sang maaksidente ang manunulat nga si Deo upod ang iya pamilya. Naghangyo ang iya bugtong nga anak nga si Lena nga kon pwede ini lang ang ma-drive sang ila salakyan halin sa simbahan sang Molo pakadto sa SM City Mandurriao. Kay may ara na man sang driver’s license ang iya bata, nagpasugot sya sa luyag sini. Dugang pa gid nga adlaw man sadto sang Domingo gani indi man madamo ang salakyan kag tawo sa karsada sang syudad sang Iloilo, butang kon ngaa kampante si Deo nga pasugtan ang si Lena sa luyag sini matabo.

Tayuyon ang dalagan sang ila salakyan sa haywey sang Diversion. Samtang nagapungko sya sa front seat, ginalango-lango pa ni Deo si Lena nga nagapabati-bati nga luyag na sini mag-angkon sang kaugalingon niya nga awto mag-graduate sya sa college.

“Bike ka na lang, Langga,” sunlog ni Deo sa iya bugtong nga anak. “Tipid pa sa gasolina.”

Daw lanton ang tunog sang kadlaw sang iya misis nga nagapungko sa likod kag nagaulo-ugtas sa kanyawanay nila nga mag-amay. Gulpi lang, may nag-overtake sa ila nga isa ka trak. Nawad-an ini sang preno kag nasag-idan ang ila salakyan. Nagbaliskad ang ila salakyan asta makabunggo ini sa poste.

Dead-on-the-spot ang iya asawa nga wala naga-seatbelt. Nangin kritikal ang kondisyon ni Deo kag sang iya bata apang sa wala madugay, nagtaliwan man si Lena tungod sa trauma nga gin-agom sang iya lawas. Madugay man nga nagtener si Deo sa ospital apang pagligad sang pila ka adlaw, nakasalbar sya sa kamatayon.

Indi masarangan ni Deo ang natabo. Indi niya masayran kon ngaa sya ang ginpili sang Ginuo nga magdanas sang amo sini nga pasakit.

“Diin na ang malipayon ko nga katapusan?” siyagit ni Deo sa tunga sang iya pagnguyngoy.

Puro malipayon ang katapusan sang mga sugilanon nga ginasulat ni Deo. Masami nga mga mag-an nga sugilanon nga nahanungod sa kadalag-an sa paghigugma, sa pag-eskwela, ukon sa pangabuhi ang iya ginasulat. Amo ini nga mga sugilanon ang luyag basahon sang mga tagbalasa sang ila magasin kon diin sya regular nga nagapadala sang mga sugilanon. Mag-an kag malipayon ang katapusan.

Sang nag-come out sa iya si Lena bilang lesbyana, nagtug-an sya sa dalaga nga magasulat sya sang sugilanon nga may lesbyana man nga karakter.

“Indi na, Dad,” sabet sa iya sadto ni Lena. “Ako na lang sina ya ang masulat.”

“Okay,” pagpasugot niya. “Basta siguraduha nga happy ending ang isulat mo, ha? Para sa tanan ang malipayon nga katapusan, Langga.”

Hugot ang pagpati ni Deo sa balor sang malipayon nga katapusan sa mga sugilanon. Apang tungod sa mga kilitabo, indi na masarangan ni Deo nga magsulat sang mga sugilanon nga may malipayon nga katapusan. Puro mabug-at kag masakit sa dughan ang dalagan sang iya mga sugilanon, butang kon ngaa puro ini gin-reject sang iya editor. Ginahangyo sya sang iya editor, nga sa kadugayon nangin abyan niya na man, nga kuntani magpahuway sya anay kag magbakasyon bag-o magbalik sa pagsulat.

Indi ini mabaton ni Deo gani ginpuno niya ang iya kabuhi sang pag-inom halin aga tubtob gab-i. Wala na sya nagasulod sa iya opisina sa City Treasurer’s Office. Halos wala na sya nagakaon kag bastante na lamang sa pag-inom tubtob matulugan sya sa kahubugon. Sa iya

pagbugtaw, una niya apuhapon ang botelya sang serbesa tubtob nga liwat naman sya malumos sa dagat sang paglipat.

Isa ka adlaw, tungod sa tuman ka lain sang iya buot, gindesideran niya nga tapuson na lang ang iya pagpangabudlay. Ginbuka ni Deo ang botelya sang serbesa. Dayon gintuon niya ang matalom nga bahin sa iya nga pulso kag ginlaslas ini. Maayo lang kay nagkadto sa iya balay ang manghod niya nga si Malou kag naabtan sya sa amo sadto nga kahimtangan. Gin-rush sya sa ospital kag natigayon nga matughungan sang dugo. Apang sang sya nakabugtaw, masami sya nagawaras, rason kon ngaa pirmi sya ginaturokan sang pangpakalma. Sa kadugayon, wala sing nahimo ang iya manghod kundi ipa-admit sya sa isa ka institusyon nga nagabulig sa may mga problema sa pamensaron.

Didto nahamtang si Deo sa iya hulot sa institusyon. Padayon ang iya paggurahab. Ginapindot-pindot niya ang nipis nga ulunan kaangay nga daw nagamakinilya lang sya. May plastik nga suludlan sang tubig sa iya kilid nga ginaulu-imnan niya bisan wala na ini sing unod. Sa amo sadto nga tion nagbukas ang ganhaan sang iya hulot. Nagsulod ang iya manghod nga si Malou, nga resident psychiatrist sang institusyon kon diin sya naadmit.

“Malou, namatyan ako sang pamilya. Wala na sila, Malou.”

“Huo, ‘Nong,’ malip-ot nga sabat sang iya manghod. Amo lang sadto ang tion nga namitlang ni Deo ang nahanungod sa kamatayon sang iya pamilya. Sang mga adlaw pagkatapos magtaliwan ang pamilya ni Deo, gintinguhaan man ni Malou nga alalayan ang iya magulang apang ginabalibaran sini ang iya nga bulig. Sang adlaw nga naglaslas si Deo, nagkadto si Malou sa ila balay kay nagkabalaka gid ini kon ngaa wala nagasabat ang iya magulang sa iya mga tawag. Labi gid nga palaron nga nasalbar si Deo sa kapaslawan.

“Ngaa natabo ini? Ngaa ginapasakitan ako sang Ginuo?”

“Nong, indi kita ang nagakapyot sang aton kabuhi. Apang maabot gid ang tion nga makay-o ang tanan.”

“Indi ko ini masarangan, Malou. Sila ang akon kabuhi.”

“Kinahanglan mo sarangon, Nong. Para sa imo kag para man sa ila. Kon diin man subong si Lena kag si Manang, sigurado ko nga indi nila luyag nga pabay-an mo lang ang imo kabuhi. May rason kon ngaa nakasalbar ikaw, Nong. Indi man puro pasakit ang aton kabuhi. Maabot gid ang kahilway, magsalig ka lang.”

Nanguyngoy lang si Deo. Daw ginagusnit ang iya balatyagon. Wala sya sing iban nga luyag matabo kundi ang matapos ang sugilanon sang iya pangabudlay.

12. ~~Dane~~ Deo

Langga,

Nahidlaw na gid ako sa inyo ni Mama mo. I would've wanted to finish the story you were writing. Ato bala ang kay Dane, Magda, kag Norma? Pero tsakto ka. That wasn't my story to tell. Gani buy-an ko na ang sugilanon nga ato kaangay sang akon pagbuya sa sakit nga dulot sang inyo pagkadula. May rason ang tanan, palangga. Magapadayon ang kabuhi.

Dad

13. Ramon

Nag-untat sa pagdalagan si Ramon. Ikaapat na nga adlaw sang iya bakasyon sa Hanoi, kag tungod manami ang tyempo, ginpakamaayo niya nga mag-jogging sa palibot sang linaw sang Hoan Kiem. Madamo sang tawo sa bantog nga tourist spot. Sa isa ka pulungkuan, may ara sang babaye nga naga-t-shirt, maong nga pantalon, kag round-framed eyeglasses nga nagasulat. Nagtangla ang babaye kag nagyuhom sa iya. Nagbalos man sang yuhom si Ramon, kag nagbalik sa pagdalagan sa palibot sang linaw sang Hoan Kiem.

Sa maabot nga Sabado, mapuli na sya balik sa Iloilo agod asikasuhon ang gamay nga coffee shop nga iya ginpatindog bilang negosyo. Gin-atubang ni Ramon ang linaw sang Hoan Kiem kag nagginhawa sang madalom. May rason ang tanan. Magapadayon ang kabuhi.

14. Ang Tagsulat

Nag-ilig nga daw tubi sang suba ang mga inadlaw.

Lima na ka tuig halin sang gin-discharge si Deo sa mental facility nga nagbulig sa iya nga batunon ang kamatuoran sang pasakit kag pagkadula. Bilog nga semana nga mapaang ang kagabihon kag nagaulan bag-o magsilak ang adlaw.

Apang mabugnaw ang sadto nga gab-i kon diin nagtililipon sa terrace sang isa ka restawran, sa idalom sang mga bituon ang mga manunulat sang Bisayas Nakatundan.

Ginpakilala si Deo sang emcee sa programa nga nagasaulog sang paglunsar sang iya libro kag iban pa gid nga libro nga ginbalhag sang Kasingkasing Press. Natapos niya ang iya *memoir* nga naga-detalye kon paano sya nalumos sa depresyon pagkatapos magtaliwan ang iya pamilya kag kon paano niya ini naalimpuwasan.

Wala gid napamensar ni Deo nga maabot ang tyempo nga ini sang mga tion nga nagakapuot sya sa pagpangasubo. Nagyuhom sya kay Malou nga nagapungko upod sa iban pa nga mga tagpalamati. Ginkay-o niya ang mikropono sa iya atubang sa wala pa niya ginumpisahan ang malip-ot niya nga hambalanon.

“Tanan nga karakter sa akon mga sugilanon may ara sing malipayon nga katapusan...”